

УДК 347.643.8

ЗАХИСТ ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Кириченко Тетяна Сергіївна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0002-8785-0475

Твердохліб Елла Валентинівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0001-7581-0524

У статті проаналізовано законодавство та позиція держави щодо розвитку інституту захисту прав дітей з приводу влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, в період воєнного часу, а також законодавчого врегулювання ряду питань щодо захисту прав дітей, деякі питання раніше можливо було вирішити на загальних засадах, але під час воєнного сану стало неможливим.

Очевидно, що воєнний стан та активні бойові дії в Україні визначають нові реалії сьогодення, і встановлений чинним законодавством загальний порядок захисту прав дітей, який діяв у мирний час, у більшості випадків просто перестав працювати, питання про можливість реального захисту прав дітей, які стали жертвами російської агресії і залишилися без піклування батьків чи перебувають у складних життєвих обставинах.

Дитина має право на особисте життя та захист від посягання на нього, також має право на захист від усіх форм фізичного та психологічного насильства, також потребує захисту від жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поведінки чи покарань, від усіх форм сексуальної експлуатації та сексуальних розбещень, а також на родину, відпочинок, дозвілля, освіту.

Війна принесла багато горя та страждань в кожному сім'ю. Понад усіх страждають діти. Їх звичайна картина життя змінюється, виникає страх, голод, сирітство.

Наша держава зараз перебуває в дуже складній ситуації. Війна увійшла у кожен сім'ю, люди втрачають своїх рідних, близьких, і саме найгірше, коли дитина залишається без батьків. Тому питання захисту прав дітей, а особливо в умовах активних воєнних дій, потребують захисту не лише діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, а й діти, які в мирний час мали батьків і не потребували такого захисту.

Ключові слова: захист, права дітей, діти-сироти, діти позбавлені батьківського піклування, влаштування дітей-сиріт.

Kirichenko Tetyana, Tverdokhlib Ela. Protection of the rights of children deprived of parental care during martial law

The article analyzes the legislation and the position of the state regarding the development of the institute for the protection of children's rights regarding the placement of children deprived of parental care during wartime, as well as the legislative regulation of a number of issues related to the protection of children's rights, some issues could previously be resolved on a general basis, but during martial law became impossible.

It is obvious that the state of war and active hostilities in Ukraine determine the new realities of today, and the general procedure for the protection of children's rights established by the current legislation, which operated in peacetime, in most cases simply stopped working, the question of the possibility of real protection of the rights of children who

became victims Russian aggression and were left without parental care or are in difficult life circumstances.

A child has the right to privacy and protection from encroachment on it, also has the right to protection from all forms of physical and psychological violence, also needs protection from cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, from all forms of sexual exploitation and sexual abuse, as well as for family, recreation, leisure, education.

The war brought a lot of grief and suffering to every family. Above all, children suffer. Their usual picture of life changes, fear arises. hunger, orphanhood.

Our country is currently in a very difficult situation. The war has entered every family, people lose their relatives, loved ones, and the worst thing is when a child is left without parents. Therefore, the issue of protection of children's rights, and especially in conditions of active military operations, requires protection not only of orphans and children deprived of parental care, but also children who had parents in peacetime and did not need such protection.

Key words: *protection, children's rights, orphans, children deprived of parental care, placement of orphans.*

Через війну в Україні дуже багато дітей, батьки яких загинули або про них нічого не відомо, залишились сиротами або були позбавлені батьківського піклування.

Законодавством України захист прав дітей та їх благополуччя визнаються загальнодержавними стратегічними пріоритетами, що пояснюється визначальною роллю молодого покоління у гарантуванні життєздатності суспільства та прогнозуванні його розвитку. Відповідно до статті 52 Конституції України – державою закріплено, що діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом. Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. Держава заохочує і підтримує благодійницьку діяльність щодо дітей [1].

За час війни, за даними Національної соціальної служби України стали сиротами або залишилися без батьківського піклування за період від 24 лютого по 1 червня 2022 року 1735 дітей, 54 дитини стали сиротами внаслідок бойових дій і смерті обох батьків; 87 дітей мають тимчасовий статус дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування; 48 дітей позбавлені батьківського піклування, оскільки батьки залишилися на окупованій території або там, де йдуть бойові дії і не можуть виконувати свої батьківські обов'язки. [2].

Дійсно, кожна дитина, яка позбавлена сімейного оточення, має право на захист та допомогу з боку держави, в першу

чергу, шляхом створення належних сімейних умов. Однією з таких форм влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, є усиновлення.

Основи захисту прав дітей вперше були зафіксовані в ст. 25 «Загальної декларації прав людини», яку ухвалила в 1948 р. Генеральна Асамблея ООН [10]. Свій розвиток Декларація отримала в Пактах про права людини (1966), що гарантували рівні права всім дітям та забезпечення їх основних соціальних потреб [3]. Відносно щодо захисту прав дітей регулюються цілою низкою нормативно-правових актів: Конституція України [1], закони України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [5], «Про охорону дитинства» [7], «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» [8] та інші.

Створено спеціальний орган, Національна соціальна сервісна служба України, яка теж займається питаннями захисту прав дітей та усиновленням [9]. Вона надає кандидатам в усиновлювачі інформацію про дітей, які можуть бути усиновлені, а також направлення для знайомства з дитиною за місцем її проживання; вносить до системи централізованого обліку дані про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які можуть бути усиновлені.

На період воєнного стану процедура усиновлення відбувається на загальних підставах, з урахуванням вимог, які встановлені Сімейним кодексом України [4].

Під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану рішення

про надання статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, приймається районною, районною у м. Києві держадміністрацією, районною військовою адміністрацією або виконавчим органом міської, селищної, сільської ради за місцем проживання (перебування) або виявлення дитини з урахуванням документів, що підтверджують статус дитини [10].

Дуже часто виникають ситуації, коли діти мають братів або сестер, які за загальним правилом не можуть бути розлучені при усиновленні. Також, усиновлення не може проводитися, якщо є надія на успішний розшук і возз'єднання сім'ї в кращих інтересах дитини. Усиновлення неможливо, якщо ще не пройшов строк 2 роки, протягом якого були зроблені всі можливі кроки для розшуку батьків або інших важливих членів сім'ї» [11]. У даній ситуації дуже важливо дотримуватися букви закону та не поспішати з усиновленням. Варто постійно пам'ятати, що головне – це забезпечення інтересів дитини, якщо цьому не приділити уваги, то буде мати місце порушення прав дітей, а іноді торгівлі дітьми тощо [12].

Процедура усиновлення потребує дуже багато часу та дуже великої кількості документів, а також перевірки майбутніх батьків, то процедура під час воєнних дій була призупинена, оскільки процедура усиновлення передбачає досить велику перевірку документів, обставин щодо батьків дитини та й самої дитини, необхідність знаходження дитини на відповідному обліку тощо, – неможливо розпочати процедуру усиновлення дітей, які сиротіють у зв'язку з воєнними діями, адже такі діти не перебувають на обліку з усиновлення [13]. Зараз Міністерство соціальної політики надає перевагу національному усиновленню. На теперішній час Нацсоцслужба не розглядає справи та не видає згоди-дозволи на усиновлення дітей іноземцями, оскільки йдуть активні бойові та зробити якісно перевірку документів не завжди можливо. [14].

Однак відомі й випадки, коли певні етапи усиновлення таки успішно відбувалися, зокрема суди продовжували приймати рішення про усиновлення як завершальний етап усієї процедури (наприклад,

рішення Савранського районного суду Одеської області від 18.04.2022 у справі 512/168/22, рішення Баглійського районного суду м. Дніпродзержинська Дніпропетровської області від 22.04.2022 у справі № 207/967/22 про усиновлення тощо).

Влаштування дітей, які залишилися без батьківського піклування, внаслідок ведення бойових дій, та представляти їх інтереси можуть прийомні сім'ї чи дитячі будинки сімейного типу (на умовах тимчасового влаштування), а також родичі, які можуть пройти спрощену процедуру влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування під опіку, або піклування родичів.

Процедура влаштування дітей під опіку або піклування родичів вимагає теж великого переліку документів, який в умовах воєнного стану практично нереально зібрати. Тому було прийнято рішення щодо спрощеного пакету документів для родичів, які бажають взяти дитину під опіку або піклування, не є обов'язковим проходження курсу навчання з виховання дітей, які залишилися без батьківського піклування.

Так «Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866, було доповнено нормами щодо особливості влаштування дітей, які залишилися без батьківського піклування, у тому числі дітей, розлучених із сім'єю, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, у разі введення на території України надзвичайного або воєнного стану (пункти 78– 82)[10].

Окрім вищевказаних форм влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування – усиновлення, опіки та піклування, також застосовується і патронат. Діти, які залишилися без піклування батьків, під час воєнного стану можуть бути влаштовані у прийомні сім'ї чи дитячі будинки сімейного типу на умовах тимчасового влаштування, це дає можливість дитині перебувати під час воєнного стану на умовах, наближених до сімейних. "Під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану до дитячого будинку сімейного типу можуть влаштовуватися діти, які зали-

шилися без батьківського піклування, на умовах тимчасового влаштування в межах передбаченої граничної чисельності дітей у дитячому будинку сімейного типу"[16]. Також було спрощено порядок влаштування дитини в патронатну сім'ю в період воєнного стану Постановою Кабінету Міністрів України № 581 «Про внесення змін до Порядку створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя». Відповідно до цієї постанови дозволено влаштовувати до сім'ї патронатного вихователя дітей, які не є рідними братами та сестрами або не виховувались в одній сім'ї; визначено строк перебування дитини у патронатній сім'ї з урахуванням обставин надзвичайного або воєнного стану; наділено сільських, селищних, міських голів повноваженнями видавати розпорядження про тимчасову організацію роботи сім'ї патронатного вихователя в умовах, коли орган опіки та піклування не має можливості виконувати свої функції [16].

"Під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану у прийомні сім'ї можуть тимчасово влаштовуватися діти, які залишилися без батьківського піклування, на умовах тимчасового влаштування в межах передбаченої граничної чисельності дітей у прийомній сім'ї [17].

В постанові Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного стану» зазначається, що під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану діти, які залишилися без батьківського піклування, у тому числі діти, розлучені із сім'єю, тимчасово влаштовуються відповідно до пункту 31 «Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини» до функціонуючих прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу на умовах тимчасового влаштування в межах передбаченої граничної чисельності дітей, які можуть бути влаштовані до таких форм виховання [18].

Офіс Президента України спільно з ЮНІСЕФ та Міністерством соціальної політики створили чат-бот «Дитина не сама», громадяни України, які бажають тимчасово взяти дитину у свої сім'ї, можуть подати туди заявку, у період з 7 березня по 1 червня 2022 року надійшло понад 19 тисяч звернень із бажанням надання допомоги, 5 тисяч заповнили анкету, триденний вебінар із батьківства пройшли 417 батьків [2]. 1735 дітей, які втратили батьків або залишилися без батьківського піклування: 1172 дитини, перебувають в сім'ях родичів; 51 дитина, яка отримала статус дитини-сироти або дитини, позбавленої піклування, через суд, влаштована в дитячий будинок сімейного типу; 270 дітей влаштовані до прийомних і патронатних сімей; 100 дітей тимчасово влаштовані до сімей небайдужих громадян України через чат-бот «Дитина не сама» [2].

Підсумовуючи викладене можна зазначити, що держава піклується про інтереси дітей в умовах воєнного стану на такому ж рівні, як і в мирний час. Про це свідчать, зокрема, такі чинники як спрощений порядок передачі дитини під опіку та піклування; заборона спрощеної процедури усиновлення; надання можливості дітям, які залишились без батьків під час воєнного стану, бути тимчасово влаштованими до сімей для виховання.

Разом з тим необхідно забезпечити безпеку дітей та їх розвиток в рідній країні. Неодмінно важливим є й забезпечення всебічного превентивного контролю питань захисту дітей в усіх сферах діяльності. Контроль за виїздом за кордон та наступне повернення на Україну в умовах, які склалися, потребують постійної пильної уваги з боку міністерств та відомств, громадських та міжнародних організацій. Такі виклики потребують комплексного вирішення із залученням як державних органів, так і представників громадянського суспільства. Першим кроком на шляху їх вирішення стало створення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 28.11.2022).

2. Кожна дитина України від цієї війни постраждала: скільки маленьких життів забрала та покалічила Росія: веб-сайт. URL: <https://www.ukr.net/news/details/russianaggression/91605905>. (дата звернення: 28.11.2022).

3. Конвенція про права дитини, схвалена резолюцією 44 сесії Генеральної Асамблеї ООН від 20.11.1989 р. N 44/25, ратифікована Постановою Верховної Ради України від 27.02.1991 р. N 789-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 28.11.2022).

4. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 28.11.2022).

5. Закон України "Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування" від 13.01.2005 № 2342-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 6. ст.147. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text> (дата звернення: 28.11.2022).

6. Цивільний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 28.11.2022).

7. Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 30. ст.142. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 28.11.2022).

8. Закон України "Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей" від 24 січня 1995 року від N 20/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 6. ст. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 28.11.2022).

9. Деякі питання Національної соціальної сервісної служби України: Постанова Кабінету Міністрів України; Перелік, Положення від 26.08.2020 № 783. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/783-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.11.2022).

10. Про внесення змін до Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини: постанова Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2022 року № 447. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.11.2022).

11. Яцько О. Усиновлення дітей під час воєнного стану. URL: <https://korostenska-rda.gov.ua/news/1656311540/> (дата звернення: 28.11.2022).

12. Бобрусь О. Усиновлення дітей в умовах воєнного стану: не підігруйте шахраям на емоціях (14.03.2022). URL: <https://vn.20minut.ua/Podii/usynovlennya-v-umovah-voennogo-stanu-ne-pidigruytesahrayam-yak-dopom-11538129.html/> (дата звернення: 28.11.2022).

13. Усиновлення та тимчасове влаштування дитини в умовах воєнного стану (19.03.2022). URL: <https://everlegal.ua/usynovlennya-ta-tymchasovevlashtuvannya-dytyny-v-umovakh-voennogo-stanu> (дата звернення: 28.11.2022).

14. Міждержавне усиновлення в умовах воєнного стану: роз'яснення Мінсоцполітики. URL: <https://www.rv.gov.ua/news/usynovlennya-v-umovah-voennogo-stanu-rozlyasnennya-minsocpolitiki> (дата звернення: 28.11.2022).

15. Про внесення змін до Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини: постанова Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2022 року № 447. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.11.2022).

16. Про внесення змін до Порядку створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя: постанова Кабінету Міністрів України від 10 травня 2022 № 581. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/581-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.11.2022).

17. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. N 866 *Офіційний вісник України*. 2008. N 76. ст. 2561. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP220349?an=33> (дата звернення: 28.11.2022).

18. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України

від 22 березня 2022 року № 349. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/349-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.11.2022).

REFERENCES:

1. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] (1996, June 28). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. – *Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].
2. Kozhna dytyna Ukrainy vid tsiiei viiny postrazhdala: skilky malenkykh zhyttiv zabrala ta pokalichyla Rosiia [Every child of Ukraine suffered from this war: how many little lives Russia took and crippled]. *www.ukr.net*. Retrieved from <https://www.ukr.net/news/details/russianaggression/91605905> [in Ukrainian].
3. Konventsiiia pro prava dytyny [Convention on the Rights of the Child], skhvalena rezoliutsiieiu 44 sesii Heneralnoi Asamblei OON N 44/25 (1989, November 20). Ratyfikovana Postanovoiu Verkhovnoi Rady Ukrainy N 789-XII (1991, February 27). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 [in Ukrainian].
4. Simeinyi kodeks Ukrainy [Family code] (2002, January 10). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine, 2002, № 21-22, st.135*. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> [in Ukrainian].
5. Zakon Ukrainy "Pro zabezpechennia orhanizatsiino-pravovykh umov sotsialnoho zakhystu ditei-syrit ta ditei, pozbavlenykh batkivskoho pikluvannia" [The Law of Ukraine "On ensuring organizational and legal conditions for social protection of orphans and children deprived of parental care"]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text> [in Ukrainian].
6. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Civil Procedure Code of Ukraine] (2004, March 18). (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> [in Ukrainian].
7. Zakon Ukrainy «Pro okhoronu dytynstva» [The Law of Ukraine «About childhood protection»]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> [in Ukrainian].
8. Zakon Ukrainy "Pro orhany i sluzhby u spravakh ditei ta spetsialni ustanovy dla ditei" [The Law of Ukraine «About bodies and services for children and special institutions for children»]. (n.d.) *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95> [in Ukrainian].
9. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Deiaki pytannia Natsionalnoi sotsialnoi servisnoi sluzhby Ukrainy" [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine Some questions of the National Social Service of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/783-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
10. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro vnesennia zmin do Poriadku provadzhennia orhanamy opiky ta pikluvannia diialnosti, poviazanoi iz zakhystom prav dytyny" [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On making changes to the Procedure for proceedings by the bodies of guardianship and guardianship of activities related to the protection of children's rights"]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
11. Iatsko O. Usynovlennia ditei pid chas voiennoho stanu [Adoption of children during martial law]. *korostenska-rda.gov*. Retrieved from <https://korostenska-rda.gov.ua/news/1656311540/> [in Ukrainian].
12. Bobrus O. Usynovlennia ditei v umovakh voiennoho stanu: ne pidihruite shakhraiiam na emotsiiakh [Adoption of children under martial law: do not play along with the emotions of fraudsters]. *vn.20minut.ua*. Retrieved from <https://vn.20minut.ua/Podii/usynovlennya-v-umovah-voennogo-stanu-ne-pidigruyteshahrayam-yak-dopom-11538129.html/> [in Ukrainian].
13. Usynovlennia ta tymchasove vlashtuvannia dytyny v umovakh voiennoho stanu [Adoption and temporary placement of a child under martial law]. *everlegal.ua*. Retrieved from <https://everlegal.ua/usynovlennya-ta-tymchasovevlashtuvannya-dytyny-v-umovakh-voennogo-stanu> [in Ukrainian].
14. Mizhderzhavne usynovlennia v umovakh voiennoho stanu. Roziasnennia Minsotspolityky [Interstate adoption under martial law. Clarification of the Ministry of Social Policy]. *rv.gov*.

ua. Retrieved from <https://www.rv.gov.ua/news/usinovlennya-v-umovah-voyennogo-stanu-roz'yasnennya-minsocpolitiki> [in Ukrainian].

15. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro vnesennia zmin do Poriadku provadzhennia orhanamy opiky ta pikluvannia diialnosti, poviazanoi iz zakhystom prav dytyny" [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On making changes to the Procedure for proceedings by the bodies of guardianship and guardianship of activities related to the protection of children's rights"]. (n.d). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447-2022-%D0%BF#Text>[in Ukrainian].

16. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro vnesennia zmin do Poriadku stvorennia ta diialnosti simi patronatnoho vykhovatelya, vlashtuvannia, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя" [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On making changes to the Procedure for the creation and activity of a foster carer's family, placement, stay of a child in a carer's family"]. (n.d). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/581-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

17. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pytannia diialnosti orhaniv opiky ta pikluvannia, poviazanoi iz zakhystom prav dytyny" [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Issues of activities of guardianship and guardianship related to the protection of children's rights"]. (n.d). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/KP220349?an=33> [in Ukrainian].

18. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro vnesennia zmin do deiakykh postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy shchodo zakhystu prav ditei na period nadzvychnoho abo voiennoho stanu" [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On making changes to some resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine regarding the protection of children's rights during a state of emergency or martial law"]. (n.d). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/349-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].